

**НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО**

ІВЧЕНКО Лариса Василівна

УДК 78.073 (477) + 781.972 + 781.973

**НОТНА КОЛЕКЦІЯ О.К. РОЗУМОВСЬКОГО
ЯК ОБ'ЄКТ МУЗИЧНОГО ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА**

17.00.03 – музичне мистецтво

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
мистецтвознавства**

Київ – 2000

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі історії зарубіжної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського.

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, професор
ГНАТІВ ТАМАРА ФРАНКІВНА,
Національна музична академія України
імені П.І. Чайковського (м. Київ),
кафедра історії зарубіжної музики.

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, провідний науковий
співробітник
ТЕРЕЩЕНКО АЛЛА КОСТЯНТИНІВНА,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології імені М.Т. Рильського НАН України
(м. Київ), відділ музикознавства;

кандидат мистецтвознавства, доцент
НЕКРАСОВА НАДІЯ ЙОСИПІВНА,
Національна музична академія України
імені П.І. Чайковського (м. Київ),
кафедра історії української музики.

Провідна установа: Одеська державна консерваторія
імені А.В. Нежданової, кафедра історії музики

Захист відбудеться "26" квітня 2000 року о 17.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського (252001, Київ – 1, вул. Архітектора Городецького 1/3,2-й поверх, ауд. 36).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.

Автореферат розіслано " _ " 2000 р.

Вчений секретар спеціалізованої ради
кандидат мистецтвознавства

І. М. КОХАНИК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нотна бібліотека родини Розумовських, що зберігається в Секторі нотних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, – визначна пам'ятка музичної культури другої половини XVIII та початку XIX ст. Актуальність дисертації полягає у виявленні внеску представників родини Розумовських в музичну культуру, дослідженні історії формування нотного зібрання, його спадкування та зберігання, структури, реконструкції нотної колекції інструментальної музики О. К. Розумовського, виявленні її джерелознавчого значення, введенні в науковий обіг маловідомого і важливого для історії музичної культури України матеріалу.

Дослідження музичної культури XVIII ст. – один з пріоритетних напрямків сучасного світового музикознавства. Вивчення музичних пам'яток ставить перед науковцями різноманітні завдання, для розв'язання яких насамперед необхідна інформація про наявні нотні фонди і про те чи інше нотне видання або рукопис XVIII ст. Відокремлення у радянські часи нотографії від музичної бібліографії, всупереч світовій практиці, призвело до браку фахівців з цієї надзвичайно важливої науково-допоміжної дисципліни і розвинутої системи вивчення історії, теорії, методики опису та класифікації старовинних нотних видань та нотних рукописів. Усвідомлення необхідності розвитку джерелознавства і зокрема музичного, музичної бібліографії стало на сучасному етапі одним з актуальних і практичних завдань української науки і українського музикознавства.

Будь-яке дослідження духовної спадщини давніх часів (історико-текстологічне, джерелознавче, музикознавче та ін.), створення об'єктивної концепції розвитку музичної культури неможливе без вивчення сукупності нотних джерел, що були розповсюджені в певний історичний період в Україні, без пов'язаного з цим бібліографічного або археографічного опису. Нотні бібліотеки установ або приватних осіб – найбільш характерні зразки такої сукупності і особливий об'єкт музичного джерелознавства. Нотні зібрання – не тільки сховище музично-історичних пам'яток, але й такий специфічний об'єкт, що віддзеркалює рівень музичної культури епохи, культурні, наукові та мистецькі смаки власника або власників, рівень музичного виконавства у певному регіоні, "географію" популярності композиторів, розповсюдження нотної продукції різних видавництв — і все це в певному історичному контексті. Взагалі, нотні зібрання – багатозначне соціокультурне явище.

Нотна бібліотека Розумовських – одна з небагатьох музичних приватних збірок XVIII ст., що збереглися до наших часів. Як окреме історико-культурологічне явище зібрання нот Розумовських відбиває об'єктивні і суб'єктивні процеси, пов'язані з розвитком музичної культури в Україні, Росії і Західній Європі у другій половині XVIII ст. Нотні видання і рукописи, що комплектувалися для цього зібрання, надають змогу об'єктивного аналізу та реконструкції реального репертуару вільних і кріпацьких капел XVIII ст., уподобань тогочасної інтелектуальної еліти суспільства, виконавчих традицій тощо. У нотному зібранні Розумовських – твори професійних музикантів і дилетантів, композиторів видатних, відомих, маловідомих, забутих і невідомих; у ньому представлена музика різних країн Європи, різних стилів, композиторських шкіл, жанрів і форм тощо.

Нотна бібліотека Розумовських як джерело для вивчення історії музичної культури XVIII ст. привертала увагу вітчизняних дослідників ще з 20-х років XX ст. Серед науковців, які працювали з нотами Розумовських і першими зробили розвідки на шляху дослідження бібліотеки, були такі відомі історики і музикознавці як Ф. Ернст, Д. Щербаківський, А. Ольховський, О. Дзбанівський, М. Гейліг, Т. Тихонова, Т. Шеффер, К. Черпухова. Але впродовж тривалого часу вивчення нотного зібрання в цілому як явища культури наштовхувалося на бар'єри відомих політичних орієнтирів суспільства і як наслідок – переважна більшість досліджень про нотну бібліотеку Розумовських стосується не самого зібрання, а окремих музичних творів та їх публікацій, частіше не як нотних пам'яток, а як високохудожніх і культурних цінностей. Приватні книжкові і нотні колекції з бібліотек колишнього СРСР (за винятком зібрань найвідоміших композиторів та істориків музики) так само не було науково описано, досліджено і класифіковано, навіть у тому випадку, коли вони зберігалися як ціле і не були розчинені у фондах книгосховищ. Нотна бібліотека Розумовських, як зібрання рідкісних першоджерел, привертала увагу музикознавців й інших країн, починаючи з середини XX ст.

З огляду на непересічність нотного зібрання Розумовських як з музикознавчої, так і з історико-культурної точки зору, постає необхідність його наукового опанування, дослідження історії та складу фонду і створення відповідного наукового апарату. І хоч про таку необхідність йшлося ще в 20-ті роки нинішнього сторіччя, але з різних причин ця проблема й понині залишилася не розв'язаною. Вивчення матеріалів зібрання, безумовно, матиме велике значення для різних музично-історичних та музично-теоретичних дисциплін. З огляду на це, історія і структура нотної бібліотеки Розумовських, визначення ролі окремих представників цієї родини у її формуванні та розвитку музичної культури, систематичний опис нотних джерел з нотної колекції О. К. Розумовського тепер стали темою самостійного наукового дослідження.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дисертації розроблялася згідно з планом Кафедри історії зарубіжної музики Національної музичної академії України ім. її. І. Чайковського, планом науково-дослідницької діяльності НБУВ по складанню бази даних музичної україніки у рамках "Національної програми збереження бібліотечних і архівних фондів", що у свою чергу ввійде до міжнародної програми "Пам'ять світу".

Мета і завдання дослідження. Основною метою дисертації є висвітлення ролі Розумовських в історії музичної культури і зокрема Олексія Кириловича Розумовського – одного з найвідоміших представників цієї родини, розкриття джерелознавчого потенціалу його нотної бібліотеки.

Конкретні завдання дисертації полягали в тому, щоб:

1. Проаналізувати історіографію і дослідити особистий внесок представників родини Розумовських в історію музичної культури XVIII – початку XIX ст.
2. Висвітлити історію комплектування та побутування нотної бібліотеки Розумовських з фондів НБУВ; виявити структуру зібрання і співвідношення нотних бібліотек Розумовських і О. К. Розумовського.

3. Проаналізувати структуру каталогів XVIII ст. з нотної бібліотеки інструментальної музики О. К. Розумовського з метою встановлення особливостей цих старовинних каталогів як рукописних книг і як зразків музичної бібліографії.

4. Реконструювати зміст нотного фонду колекції інструментальної музики О. К. Розумовського за каталогами XVIII ст., зробивши археографічний та бібліографічний опис джерел *de visu* за сучасними вимогами, по можливості, встановити вихідні дані примірників, місцезнаходження яких на цей час залишається невідомим.

5. Зробити реконструкцію Каталогу квартетів за допомогою нотного фонду зібрання Розумовських.

6. Проаналізувати зміст нотної колекції інструментальної музики О. К. Розумовського та систематизувати нотні джерела за авторами, засобами виконання, датами створення, місцем походження документів з метою введення їх до наукового обігу.

Наукова новизна одержаних результатів. Постановка дослідницького завдання, а також недостатня вивченість нотозбірки зумовили наукову новизну дослідження, що полягає в тому, що:

1. Досліджено особистий внесок чотирьох представників родини Розумовських – Олексія Григоровича, Кирила Григоровича, Олексія Кириловича, Андрія Кириловича – в історію музичної культури XVIII – початку XIX ст. На основі запровадження історичних і музикознавчих матеріалів, аналізу нотних джерел зібрання Розумовських вперше розглянуто склад їхніх особистих нотних бібліотек.

2. Здійснено комплексне дослідження сучасного зібрання, виявлена його структура. Відтворена можлива історія комплектування та побутування нотної бібліотеки Розумовських з фондів НБУВ. Долається стереотип ставлення до нотного зібрання Розумовських, як до такого, що мало одного власника-засновника — Кирила Розумовського. Уточнено, а також по-новому аргументовано ідею О. Т. Дзбанівського про те, що основна частина нот є власністю Олексія Кириловича Розумовського.

3. Комплексно проаналізовано й археографічно описано рукописні каталоги ХУІІІ ст. з нотної бібліотеки інструментальної музики О. К. Розумовського. Розкривається роль і значення рукописних каталогів цієї бібліотеки як одних з перших зразків вітчизняної музичної бібліографії і, водночас, видатних пам'яток світової музичної бібліографії XVIII ст. На основі порівняльного аналізу почерків бібліотекарів-каталогізаторів з почерками копіїстів нотного фонду виявлено імена двох анонімних бібліотекарів українського походження — Андрія Бадилевського і Сави Приходовського.

4. Здійснено реконструкцію змісту нотного фонду колекції інструментальної музики О. К. Розумовського за каталогами XVIII ст. (дуети, сонати, тріо, квінтети, секстети, концертні симфонії, симфонії, концерти), зроблено археографічний та бібліографічний опис джерел *de visu*, у багатьох випадках встановлено вихідні дані втрачених примірників. Описи видань вперше в Україні включатимуть посилання на індекси Міжнародного каталогу музичних джерел (RISM), що надає змогу ввести джерела у світовий науковий обіг і виявляє їх унікальність.

5. Реконструйовано і вперше запроваджується у науковий обіг Каталог квартетів нотної колекції О. К. Розумовського.

6. Проаналізовано зміст нотної колекції інструментальної музики О. К. Розумовського та систематизовано нотні джерела за авторами, інструментальним складом, місцем походження, датами створення та ін.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення, оскільки дисертація виконана на основі значної джерельної бази і, разом з тим, є новою джерельною базою, необхідною для поглибленого і всебічного вивчення музичної культури України, Росії, творчості західноєвропейських композиторів, історії діалогу культур. Науковий опис джерел з нотної колекції інструментальної музики запроваджує до наукового обігу низку видань і рукописів раніше невідомих світовій музичній бібліографії. Результати дослідження дають змогу скорегувати наш знання щодо музичної культури XVIII ст. і можуть бути використані та вже й використовуються у довідкових виданнях та енциклопедіях, при читанні спеціалізованих і загальних курсів з історії музичної культури України, Росії та західноєвропейських країн, теорії музики, музичного виконавства, історії і теорії музичної бібліографії, а також при складанні підручників та навчальних посібників з музично-історичних і музично-теоретичних дисциплін. Результати дослідження були використані для організації циклів історичних концертів, лекцій, у радіопередачах і телефільмі.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження апробовані на засіданнях кафедри історії зарубіжної музики НМАУ, засіданнях Інституту української книги НБУВ, "Гетьманських читаннях" у Музеї гетьманства, на конференціях, в тому числі міжнародних: "Musikgeschichte zwischen Ost- und Westeuropa" (Міжнар. симпозіум, Хемніц-Цвіккау, Німеччина, 24–27 травня 1995 р.); "Максим Березовський та музична культура XVIII сторіччя" (Міжнар. наук.-теор. конф., Київ, 25–27 жовтня 1995 р.); "Українсько-німецькі зв'язки минулого і сьогодення" (Міжнар. симпозіум, Київ, 7—10 квітня, 1997 р.), а також у 11 публікаціях.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, чотирьох розділів, висновків і додатків. Загальний обсяг дисертації — 185 сторінок. Список використаних джерел складається з 180 позицій. До основного тексту дисертації у вигляді окремої частини додаються 9 додатків загальним обсягом 285 с.: 1) Реконструкція змісту нотного фонду колекції інструментальної музики О.К. Розумовського за каталогами XVIII ст. (Додаток А. – 694 позиції); 2) Показчик композиторів (Додаток Б); 3) Хронологічний показчик друкованих нот (Додаток В); 4) Список видавців по країнах, із зазначенням років діяльності фірми (Додаток Д); 5) Показчик видавців (Додаток Ж); 6) Показчик інструментального складу (Додаток З). 7) Друковані каталоги бібліотеки О. К. Розумовського (Додаток К); 8) Список книжок підрозділу "Музика" з бібліотеки О. К. Розумовського (Додаток Л); 9) Генеалогічне древо Розумовських (Додаток М).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, визначається стан її наукової розробки, формулюється мета і завдання дисертації, її наукова новизна, практичне значення.

Розділ 1 ("Огляд літератури і джерельна база дослідження") складається з трьох пунктів, де визначається джерельна база дослідження (1.1) – нотне зібрання

Розумовських та її раніше невідокремлена складова частина — колекція інструментальної музики О. К. Розумовського, що зберігаються у фондах Сектора нотних видань Інституту української книги НБУВ. Подається історіографічний огляд літератури за темою (1.2.) і окреслюються основні етапи дослідження нотного зібрання (1.3). **Перший етап** (1918–1928) — підготовчий. Він пов'язаний з надходженням зібрання Розумовських з Яготина у Київ, ознайомленням музикознавців та істориків з колекцією, першими публікаціями (Ф. Ернст, Д. Щербаківський, О. Дзбанівський), високою оцінкою її культурної значущості. Від перших публікацій про нотну бібліотеку зростає інтерес до "музичних" біографій Розумовських і постає питання створення наукового каталогу до колекції. **Другий** (1928–1938) — можна назвати етапом О. Дзбанівського, який у 1928–1938 рр. очолював Музичний відділ Всенародної бібліотеки при Українській Академії наук (тепер – НБУВ), куди й було передано зібрання. Дослідження О. Т. Дзбанівського "Музична бібліотека Розумовського О. К. (з архіву нотної бібліотеки УАН)", хоча й не було опубліковане, але стало тим підґрунтям, на якому зростає інтерес науковців до зібрання. У подальшому багато дослідників знаходилися під впливом його ідей і знахідок. **Третій** (1938–1941) — дослідження Кафедри історії музики Київської консерваторії. Етап характеризується розширенням знань про зібрання, появою досліджень про колекцію (Т. Тихонова, Т. Шеффер) та про окремі нотні пам'ятки з неї (М. Гейліг, А. Ольховський). Важливим надбанням на цьому етапі стали перші публікації деяких нотних матеріалів з бібліотеки Розумовських. **Четвертий** (1941–1969) — можна назвати етапом дослідження окремих музичних творів з колекції і виявленням раритетів. Початком **п'ятого** етапу (1969 р.) стало дослідження "Нотозібрання Розумовських з фондів ЦНБ АН УРСР — цінний документ музичної культури України XVIII ст." Т. Шеффер і К. Черпухової.

Продовженням наукового опанування зібрання є **дослідження останніх років**, де простежуються всі напрямки дослідницької роботи, накреслені ще у 20–30-х роках. Це — короткі повідомлення рекомендаційного характеру (відомості про нотне зібрання з'являються майже в усіх навчальних посібниках з історії української й російської музики), публікація її нотних пам'яток (М. Степаненко), дослідження окремих творів, висвітлення творчості відомих і призабутих композиторів (Т. Гнатів), дослідження сторінок "музичних" біографій родини Розумовських, історії, структури і складу зібрання в цілому та у його частинах (Л. Івченко). З'являються перші нотографічні списки окремих частин зібрання (Л. Івченко).

Аналіз основної музикознавчої літератури за темою переконливо свідчить про необхідність на сучасному етапі подальшого комплексного вивчення нотного зібрання. У дослідженні використано методи аналізу взаємозв'язаних наук. Переважно-це методи музикознавства, історичного та музичного джерелознавства, що виявляє походження, атрибуцію, опис, структуру та зміст документальних джерел, книгознавства (процеси створення, розповсюдження та використання книг, зокрема й музичних), палеографії, філігранології, маргіналістики, сфрагістики (допомагало з'ясуванню авторства, часу та місця походження рукописів). Залучення різних форм аналізу сприяло систематизації численного джерельного матеріалу нотного зібрання і дало змогу вже на новому рівні приступити до його теоретичного усвідомлювання.

Автором було взято до уваги методологічні розробки та досвід світової музичної бібліографії.

Розділ 2 — "Розумовські і музична культура XVIII — початку XIX ст." —

складається з чотирьох підрозділів і висновків. Особливий інтерес музикознавців викликають чотири постаті родини Розумовських: Олексій Григорович, Кирило Григорович, Олексій Кирилович і Андрій Кирилович, кожному з яких присвячено окремий аналітичний нарис. Особливу увагу звернуто на реконструкцію можливого складу і шляхів комплектування їхніх нотних бібліотек, виходячи, з одного боку, з документів і повідомлень біографічних та історичних, а з іншого — з нотного зібрання Розумовських, що зберігається у НБУВ.

Підрозділ 2.1. складається з трьох пунктів. У першому (пункт 2.1.1.) — розглядається кар'єра професійного музиканта — співака Придворної капели Олексія Григоровича Розумовського (1709 – 1771). У 1731 – 1733 рр. Григор'єв Олекса (О. Г. Розум) значиться у відомостях цесарівного церковного хору, а з 1742 р. він — таємний і морганатичний чоловік російської імператриці Єлизавети Петрівни. У другому (2.12.) — аналізується низка припущень, гіпотез, легенд, широко представлених у музикознавчій та історичній літературі щодо ролі Олексія Розумовського у розвитку і побутуванню музики при російському дворі. За спостереженням Ф. Стешка, він головним чином "залишив слід як людина, що мала великий вплив на розвиток музики в Росії за панування цариці Лизавети". Олексі Розумовському приписується заведення моди на українські пісні при дворі. Але така постановка питання не зовсім коректна з огляду на велику кількість українських музикантів в той час у Петербурзі. Деякі дослідники, беручи до уваги великий вплив смаків і бажань Розумовського на життя царського двору, вважають, що саме завдяки йому в Петербурзі з'явилася італійська опера, хоч це суперечить історичним фактам, оскільки перші оперні італійські трупи розпочали свої виступи у Росії вже на початку 30-х років. І, все ж, твердження, що саме за Олексія була завезена італійська оперна трупа не випадкове. У 1742 р. до Росії, за наказом Єлизавети Петрівни, разом з групою співаків та інструменталістів повернувся Ф. Арайя. Остаточне утвердження опери на російській сцені мало не тільки об'єктивні, але й суб'єктивні причини — вплив музичних смаків і уподобань Олексія.

Про існування нотної бібліотеки у графа О. Розумовського (пункт 2.13.) немає жодних відомостей, але, без сумніву, що така бібліотека мусила бути. Щодо її складу можемо припустити, що там знаходилися ноти симфонічної ("італійської") та духової музики, духовні хорові твори, канти, народні пісні (менш вірогідно, бо в той час пісні побутували переважно в усній традиції). Могли також зберігатися і вокально-симфонічні твори (оперні партитури, кантати, ораторії та уривки з них). Перший дослідник нотниці Розумовських — О. Дзбанівський повідомляв про "Каталог", де знаходився запис про оперу "Милосердя Тита" ("La clemenza di Tito"). Можливо йдеться про оперу І. А. Гассе (Hasse), поставлену 1742р. в Москві у дні коронації Єлизавети. Отже, можливо, що втрачені опера і "Каталог" належали О. Розумовському.

Підрозділ 2.2. стосується Кирила Григоровича Розумовського (1728–1803)-гетьмана України (1751–1764), члена (з 1745 р.) і президента Імператорської Академії наук (1746–1765), генерал-фельдмаршала, сенатора, дійсного камергера і

кавалера різних орденів. У підрозділі, що складається з 5 пунктів, докладно аналізується зв'язок К. Розумовського з музичною культурою України, Росії й Європи, висвітлюється його діяльність як музичного мецената, музичний досвід як слухача, особливо музичні враження від закордонних подорожей (пункт 2.2.1.). Розглянуто свідчення про його капелу і театр, їх склад і капельмейстерів (пункт 2.2.2.), роговий, духовий оркестри, капельмейстера К. Лау (пункт 2.23.), наводяться докази можливого спілкування і підтримки українських музикантів (пункт 2.2.4).

Зроблено спробу реконструювання бібліотеки К. Розумовського, зокрема музичної, шляхів комплектування нотами та інструментами (пункт 2.2.5.). Книжкова бібліотека Кирила була величезною і після його смерті дісталася або старшому сину Олексію Кириловичу, або онуці – Варварі Репніній. Саме у складі бібліотеки Репніних у Яготині про неї писав А. Ерменжар (пізніше — історик французької реформації), який працював над створенням її каталогів у середині ХІХ ст. (приблизно у 1846 — 1847 рр.). Нотна бібліотека К. Розумовського як окреме зібрання не збереглося і невідомо, чи були її нотні каталоги. Ймовірно, ноти з бібліотеки гетьмана є складовою частиною нотного зібрання Розумовських, але про це можемо казати тільки гіпотетично. Докладна реконструкція нотної бібліотеки К. Розумовського не входить до завдань даного дослідження, розв'язання цієї проблеми стане можливим після повної реконструкції бібліотеки його старшого сина—О. К. Розумовського.

У **підрозділі 2.3.** розглянуто зв'язок з музичною культурою Олексія Кириловича Розумовського (1748–1822) – найстаршого з синів гетьмана – камер-юнкера, камергера, таємного радника, сенатора, куратора Московського університету, дійсного таємного радника, міністра народної освіти (1810–1816 рр.), кавалера різних орденів. Офіційні й неофіційні біографічні відомості про нього начебто й не дозволяють твердити, що Олексій Кирилович був меломаном, музикантом-дилетантом та меценатом. Про його зацікавленість музикою свідчать лише батьківська характеристика – *Musicalischer Geist* (Музична душа) і автентичні каталоги ХVІІІ ст., що збереглися у нотниці Розумовських. Саме з цих каталогів дізнаємось, що ноти, записані в них, належали саме йому. Крім каталогів і нот ХVІІІ ст., не знайдено жодних документальних матеріалів, що висвітлюють етапи створення, існування і комплектування цієї нотної бібліотеки. Але співставлення подій життя і аналіз складу реконструйованої нотної бібліотеки О. К. Розумовського за авторами, хронологічними та географічними показниками дають додаткову змогу відтворити історію нотного зібрання (23.1. "Загальна і музична освіта Олексія й Андрія Розумовських"; 23.2. "О. К. Розумовський: життя і музичні інтереси, етапи комплектування і впорядкування його нотної бібліотеки").

У пункті **2.3.3.** досліджується доля нотної бібліотеки О. К. Розумовського. За Ф. Ернстом, у Київ зібрання надійшло 1919 р. з Яготина. О. Дзбанівський також писав про це, але й повідомляв про оперні партитури Розумовських (самих нот не було), записані серед літератури, що належала Репніним в інвентарній книзі Харківської університетської бібліотеки. У відділі колекцій рідкісних видань та рукописів Центральної наукової бібліотеки Харківського державного університету (ЦНБХДУ) зберігаються 3 каталоги бібліотеки Репніних (знайдеш нещодавно Г. Ганзбургом). Репнінські каталоги складено на початку ХГХ ст., про що свідчить, крім напису на одному з них, — 1808 р., ще й папір (філіграні 1804р.). У каталозі знаходяться

реєстраційні записи нот і книжок "про музику", майже всі вони зберігаються у НБУВ. В основному, це оперні партитури з монографією АСК, що свідчить, що вони з нотної бібліотеки О. К. Розумовського. Крім того, в каталозі Репніних повідомляється про існування окремих рукописних каталогів для інструментальної музики (саме ці каталоги ХУЛІ і зберігаються в НБУВ). Оскільки репнінські каталоги складено на самому початку ХІХ ст., правомірним є твердження, що нотна бібліотека О. К. Розумовського в той час вже була у власності Варвари Репніної (уродженої Розумовської), а не успадкована після смерті батька. Ймовірно, бібліотека дісталася в подарунок з нагоди її весілля у 1802 р. і перевірка фонду, що здійснювалася на початку ХІХ ст., була викликана передачею нотниці Репніним. Після перевірки до каталогів не вписано жодного видання чи рукопису. Фактично бібліотека була законсервована більш як на сто років і майже стільки ж зберігалася в Яготині.

Отже, у 1919–20 рр. бібліотеку Репніних, а з нею і бібліотеки Кирила й Олексія Розумовських, перевезено у Київ і Харків. У Києві бібліотеку частинами передавали з 1-го Державного Музею до ЗБУ (тепер НБУВ). Міграція фонду у ХХ ст., пов'язана з революцією, громадянською і Другою Світовою війною, призвела до втрати окремих примірників, перелік яких встановити немає змоги, оскільки збереглися навіть не всі каталоги. Але втрати, безперечно, досить суттєві.

У підрозділі 2.4. розглядається внесок у музичну культуру **Андрія Кириловича Розумовського** (1752 — 1836). Не тільки в загальних, історичних і дипломатичних енциклопедіях, але й майже в усіх музичних енциклопедіях світу і великих музичних словниках обов'язково є стаття про нього – російського дипломата у Неаполі, Копенгагені, Стокгольмі й Відні, а разом з тим обдарованого "музиканта-дилетанта", "блискучого музиканта", "блискучого виконавця" і мецената, організатора одного з перших квартетів з постійним складом виконавців.

Однією з найцікавіших сторінок біографії Андрія Розумовського є історія взаємин з Бетховеном. У дослідженні розглядаються недостатньо висвітлені у музикознавчій літературі питання: 1) про обставини, рік знайомства Бетховена і Розумовського, характер взаємовідносин між ними; 2) міркування щодо причин використання українського фольклору у квартетах ор. 59; 3) присвята П'ятої симфонії; 4) другий лист Бетховена до Розумовського (від 1815 р.), атрибутований нещодавно.

Меценатська діяльність чотирьох представників родини Розумовських тривала впродовж другої половини ХVІІІ ст. фактично водночас, а в історичній і музикознавчій літературі згадки про неї інколи не вказують конкретне ім'я, що призводить до значної кількості непорозумінь, хибних уявлень. Справа ускладнюється ще й тим, що двох Розумовських звали Олексіями. До того ж, у російськомовних та іноземних виданнях Андрій і Олексій (2-й) мають однакові ініціали "А. К.". У дослідженні проаналізовано, та, по змозі, усунуто ці прикрі непорозуміння.

Розділ 3 – "Нотне зібрання Розумовських і рукописні каталоги ХVІІІ ст. " Об'єктом аналізу в цьому розділі дисертації є каталоги ХVІІІ ст. і нотне зібрання Розумовських з НБУВ, що розглядається як комплекс зібрань, не розподілений за власницькими ознаками. Аналіз зібрання у цілому переконує, що воно складається з нот О.К. Розумовського, В. О. Репніної, нот, що ймовірно належали О.Г. і К.Г. Розу-

мовським, Респініним, та нот, помилково приєднаних до цього зібрання. Впевнено

до історичного зібрання Розумовських можна віднести тільки ті ноти, що вписані до старовинних каталогів або мають провенієнції Розумовських і Репніних. Усі інші ноти, крім помилково приєднаних (з провенієнціями інших осіб або установ), вважаються нотами Розумовських умовно.

Нотна бібліотека О. К. Розумовського – найбільша частина нотного зібрання Розумовських. До неї належать: каталоги інструментальної музики ХУІІІ ст. і всі ноти, що в них зареєстровані; ноти з суперекслібрисом "АСК" або характерними старими шифрами; ноти В.О. Репніної, записані у репнінських ("харківських" за місцем зберігання) каталогах. Відокремлення нотної бібліотеки Олексія Розумовського фактично сприятиме виявленню в подальшому нот, що могли належати Олексію і Кирилу Розумовським.

Найбільшу цінність у нотному зібранні Розумовських мають нотні каталоги О.К. Розумовського, складені у ХУІІІ ст. У підрозділі **3.1.** подається **загальна характеристика рукописних каталогів** нотної бібліотеки О. Розумовського. Повністю збереглося вісім Каталогів (дуетів, сонат, тріо, квінтетів, секстетів, концертних симфоній, концертів і симфоній), що мають однаковий вигляд і структуру. Частково зберігся Каталог квінтетів (оправа та частина аркушів — втрачені). Оскільки Каталоги з колекції О. Р. Розумовського мають спільні риси, подається їх узагальнений скорочений археографічний опис. Аналізується зовнішня побудова і розташування матеріальних компонентів рукописних каталогів (оправа, її розміри, покриття, оздоблення, розміри книжкових блоків і аркушів, філіграні паперу). За допомогою різних ознак визначено час створення рукописних каталогів (близько 1785 р.), що дає змогу твердити, що каталоги, як і ноти записані в них, не були успадковані після смерті його батька у 1803 р., про що писалося різними дослідниками раніше, а від самого початку збиралися саме О. Розумовським.

Структуру каталогів нотної бібліотеки О. Розумовського проаналізовано у підрозділі 3.2. Кожен з Каталогів висвітлював певний жанр. Сторінки Каталогу розподілено за латинським алфавітом і для літери, на яку частіше траплялися прізвища композиторів, відповідно призначалася більша кількість сторінок. Кожна окрема сторінка розподілена на 8 граф, де вписувалися шифри, нотні інципіти, інструментальний склад, номери опусів, прізвища авторів, окремо позначалися друквані й рукописні джерела, визначалися тональності творів. Записи в Каталогі робили відповідно до того, як ноти надходили до бібліотеки. Оскільки запис вівся на кожну літеру окремо, важко, а інколи й неможливо визначити, який з них зроблено раніше, й тому хронологію записів можна встановлювати майже виключно в межах однієї літери. У Каталогах є сторінки вільні від записів нотних джерел, але всі вони пронумеровані й містять назви колонок. Тексти титульних аркушів та рубрикація колонок здійснені в усіх каталогах ХУІІІ ст. одним почерком.

Підрозділ 3.3. – **"Бібліотекарі, які працювали над створенням каталогів О. К. Розумовського"**. Записи до Каталогів здійснювалися декількома бібліотекарями, можливо музикантами-інструменталістами. Кількість почерків, як і прізвищ, точно встановити не вдалося (від 6 до 8 переписувачів), оскільки у Каталогах немає жодної примітки або запису, який би міг допомогти визначити їх імена. Двох музикантів-бібліографів вдалося ідентифікувати завдяки власноручним підписам в

інших рукописах (не каталогах). Це — Сава Приходовський і Андрій Бадигсевський. Музиканти та бібліотекарі, які працювали над Каталогами, намагалися робити нотні записи уніфіковано, в одній манері, дуже охайно, акуратно. Можна навіть припустити, що вони навмисно наслідували манеру виробленого зразка. Словесний текст (позначення темпу, тональність та іншу інформацію) вписувався пізніше, про це свідчить у багатьох випадках зміна кольору чорнила, а також те, що фрагменти, написані різними нотними почерками, мають однаковий почерк у написанні текстів (позначення темпу тощо). Подається графічна характеристика почерків усіх бібліотекарів, їх музична грамотність у визначенні тональностей, наводяться номери старих шифрів, написані кожним з них.

У підрозділі 3.4. приділяється увага **оздобленню** каталогів. Пояснюється ілюстрація, використана для титульних аркушів каталогів О. Розумовського, віднайдено її першоджерело (10 симфонія Крейсера, написана у 1776 р. і присвячена другому шлюбу Павла Петровича, майбутнього російського імператора). Крім суто бібліографічної цінності, каталоги О. Розумовського відрізняються своїм довершеним художнім оформленням, яке за своїми принципами запозичене з оформлення книжок: вишукана шкіряна оправа з двостороннім суперекслібрисом і золотим орнаментальним тисненням.

Наприкінці розділу (підрозділ 3.5.) подається аналіз **каталогів у контексті європейської музичної бібліографії XVIII ст.** Каталоги О. Розумовського були дуже практичними у користуванні, а за своїм призначенням — рекомендаційно-репертуарними. Звертає увагу розподілення каталогів за жанрами (кожний мав окремий том), гнучка система присвоєння шифру, алфавітний принцип розташування творів за авторами, а збірників або конволютів – наприкінці тому, прискіпливе і каліграфічне копіювання інципітів (обов'язково з темповими, динамічними та агогічними характеристиками), вказівка на номер опусу, характеристика джерела за його поліграфічними особливостями (друковані і рукописні), у випадках, коли у нотах вказано не тільки прізвище, наводиться й ім'я автора, обов'язковим є визначення тональності твору. Каталоги О. К. Розумовського порівнюються з друкованими і рукописними каталогами XVIII ст. (зокрема й за матеріалами музичних архівів Європи), підкреслюється надзвичайно високий рівень бібліографічного опрацювання вітчизняними бібліотекарями. Зроблено висновок про велике значення каталогів О. К. Розумовського для історичного музикознавства і джерелознавства. За допомогою зафіксованої в них інформації можлива реконструкція нотної колекції інструментальної музики.

Розділ 4 — "Реконструкція змісту нотного фонду колекції інструментальної музики О. К. Розумовського за каталогами XVIII ст." — поділяється на три підрозділи і доповнюється додатками. Відсутність у каталогах О. К. Розумовського таких важливих характеристик для ідентифікації нотних рукописів і видань, як назва мовою оригіналу, місце видання і видавець, не дає змоги використовувати їх без додаткового опрацювання на сучасному етапі розвитку музичної бібліографії. Брак вихідних даних ускладнює також процес реконструкції нотної бібліотеки.

Підрозділ 4.1. пояснює обрану **методику бібліографічного і археографічного опрацювання джерел**, самі описи нотних рукописів і видань подаються у **Додатку А**

до дисертації. Науковий опис джерел розкриває повний зміст автентичних каталогів колекції, тим самим здійснюючи реконструкцію нотного фонду інструментальної музики.

Підрозділ 4.2. "Рукописні каталоги XVIII ст. і фонд нотної колекції О. К. Розумовського" має 9 пунктів, де відповідно подаються археографічні описи кожного з дев'яти Каталогів ХУІІІ ст., міститься кількісна інформація про авторів, записані позиції, віднайдені або втрачені ноти. Подаються дев'ять дешифрувальних таблиць (в тому числі дешифрувальна таблиця реконструйованого Каталога квартетів), за допомогою яких можна знайти відповідну до старого шифра позицію сучасного опису у Додатках.

Підрозділ 4.3. присвячується підсумкам реконструкції нотної колекції інструментальної музики О. К. Розумовського.

ВИСНОВКИ

Джерелознавче дослідження унікальної і багатой нотної бібліотеки родини Розумовських, її реконструкція за каталогами XVIII ст. дає змогу визначити саме кому належала її основна частина, відтворити музичний репертуар, що звучав в їх маєтках у різних регіонах Росії і України, зокрема в повному обсязі відтворити репертуар камерно-інструментальної і симфонічної музики у О. К. Розумовського. Аналіз каталогів XVIII ст., науковий опис і аналіз джерел наявного фонду зібрання, як і вивчення "музичних" біографій Розумовських, дозволяє зробити такі висновки:

1. До Каталогів О. К. Розумовського записано 694 нотні документи, на жаль, не всі вони збереглися до наших часів (Додаток А). Авторів нараховується — 225 (Додаток Б), серед них такі видатні композитори, як Й. Гайдн (26 нотних документів), І. Х. Бах (20), Л. Боккеріні (25), Я. Вангаль (23), Ф. Ж. Госсек (9), К. Дітгерс фон Дітгерсдорф (10), Дж. Камбіні (27), Й. Мисливечек (3), Г. Пун'яні (30), А. Стаміц (7), К. Стаміц (33), Дж. Тартіні (4). Творчість композиторів кінця ХУІІ і початку XVIII ст. (серед них — А. Кореллі і Г. Ф. Гендель) представлено поодинокими творами.

2. Праця вводить до наукового обігу більш як шістьсот наявних нотних документів і дев'ять рукописних каталогів XVIII ст. Серед друкованих видань є такі, що не зазначені у ШІМ, отже, вони можуть бути єдиними примірниками у світі і поповнюють списки творів композиторів унікальними першоджерелами, які збереглися до нашого часу. Значення бібліотеки О.К. Розумовського полягає також у тому, що майже всі ноти є прижиттєвими виданнями або прижиттєвими рукописними копіями творів композиторів XVIII ст. З огляду на це, навіть друковані ноти можуть досліджуватися як оригінали (наприклад, 2 видання клавірних сонат К. Ф. Е. Баха є тільки в цьому зібранні).

3. У бібліотеці О. К. Розумовського представлено музику різних європейських композиторських шкіл. Це й композитори так званої старої віденської школи — Г. К. Вагензейль, і віденської класичної школи — Й. Гайдн, І. Г. Альбрехтсбергер, Ф. Деллер, К. Дітгерс фон Дітгерсдорф, Й. Шустер та ін. Італійська школа представлена різними регіональними напрямками (неаполітанським, болонським, римським), серед авторів — А. Кореля, Дж. Камбіні, П. Анфоссі, Е. Барбелла, Дж. Астарітта, Л. Ломбардіні-Сірмен, Дж. Тартіні та ін. Значна кількість композиторів першої і другої генерації мангеймської школи — І. Х. Каннабіх, А. Фільц, І. Францль, І. Гольцбауер,

І. Ф. Клефлер, І. Кюхлер, Л. Лебрун, Ф. К. Ріхтер, Й. Шмітт, А. Стаміц, К. Ф. Стаміц, К. Й. Тоескі, П. Вінтер, як і чеської Й. Варта, А. Бауер, Ф. Бенда, Фіала, Й. Мислівечек, Й. Гіммельбаур та ін. Французька школа — Е.-Б.-Ж. Бар'є, Н. Далейрак, Ж. Б. Дано та ін. Берлінська композиторська школа скромніша: І. Кванц, К. Г. Граун, І. Ф. Рейхардт, Й. Фодор, К. В. Глеш, а найменше англійців — Б. Блейк, Л. Грейном, К. Вейнрайт.

4. Розмаїта за своїми стильовими напрямками інструментальна частина колекції: галантний стиль (Л. Боккеріні, Л. Борхі, І.Х. Каннабіх, Я. Б. Черветто, Дж. Демакі, Т. Джордані, Х. Е. Граф, Ф. Наннетті, П. Д. Каучіелло), раннекласичний стиль (А. Каммель, Г. Брунетті, М. Ессер, Г. А. Крейсер, Я. Б. Ванхаль, Й. Шмітбауер, Л. Сірмен, П. Нардіні, Ф. Руже); суміш елементів барокового і класичного стилів (Г. К. Вагензейль, Ф. Аспльмаєр, Д. Феррарі, А. Росетті), віденського класичного й італійського (Й. Мислівечек, І. Науманн), стильовий еkleктизм (Е. Ейшнер, Б. Гупфельд). Багато і відомих, і другорядних авторів намагалися імітувати стиль провідних композиторів. Наприклад, В. Роезер імітував стиль К. Стаміца, Ф. Кочвара імітував Гайдна і Плейеля, квартети і деякі інші твори Р. Гоффстеттера, Й. Шмітта, А. Щммермана навіть помилково приписувалися Гайдну.

5. Особливий інтерес викликає творчість композиторів, життя яких пов'язане з музичною культурою Росії. Серед них слід назвати Дж. Астарітта (у зібранні є і автографи), С. Жорж (19 документів), Ф. де Джардіні (7), А. Буллант, М. Стабінгер, Г. Пун'яні, І. Ярновік, А. Лоллі, Ф. Фейхтнер та ін. Як правило, їхні твори залишаються поза увагою вітчизняних музикознавців, хоча вони досить часто використовували або були під впливом місцевого фольклору, зокрема українського. До того ж їх діяльність не обмежувалася суто композиторською, вони виступали і як диригенти, виконавці, педагоги, антрепренери, створюючи той культурний контекст, що сприяв розвитку професіоналізації! музичного життя України і Росії.

6. Джерелознавче дослідження музичних документів бібліотеки О. К. Розумовського дало змогу виявити імена музикантів його оркестру: Кирило Ашитков, Андрій Бадилевський, Хома Бучинський, Яків Дроздовський, Олександр Знабишин, Гаврило Ковалевський, Григорій і Олександр Осипови, Павло Полторацький, Іван Посников, Сава Приходовський, Павло Прокопович. Всі вони були й копіїстами, а Сава Приходовський і Андрій Бадилевський — бібліотекарями-каталогізаторами.

7. Рукописні каталоги нотної бібліотеки О. К. Розумовського — цінна пам'ятка музичної культури XVIII ст. Це один з перших і досконалих зразків світової музичної бібліографії свого часу. У бібліотекарів О. К. Розумовського було небагато взірців для наслідування і та методика, яку вони використали у нотних каталогах, є унікальною не тільки для вітчизняної, але й для світової музичної бібліографії XVIII ст.

8. Найдавніші видання нотниці О. Розумовського датовані початком 30-х років ХУІІІ ст., але хронологічний покажчик (Додаток В) переконливо свідчить, що основний масив нот комплектувався у 60-ті роки (тільки 14 видань відносяться до 1760 р.). Отже, комплектування фонду О.К. Розумовського, вірогідно, розпочалося ще за його першої подорожі Європою.

9. Час створення рукописних каталогів О. Розумовського не раніше 1785 р. і виявлення в його фонді тільки двох нотних примірників, опублікованих пізніше цієї

дати (1790, 1795), дає змогу твердити, що кінцем активного комплектування фонду були події його особистого життя.

10. Ноти, записані у каталогах XVIII ст., комплектувалася від самого початку й до кінця О.К. Розумовським. Вона не могла дістатися йому у спадок після смерті батька у 1803 р., про що пишуть численні дослідники, оскільки її комплектування закінчилося невдовзі після 1785 р. Такий самий висновок можна зробити, проаналізувавши репнінські каталоги з ЦНБХДУ, оскільки вже на початку XIX ст. ноти О. Розумовського переходять до його дочки – Варвари Репніної.

11. Ґрунтовне вивчення нотниці Розумовських доводить, що власником основної її частини є О. ЇС Розумовський. Доцільність вивчення саме його нотної бібліотеки, окремо від сімейного зібрання, доводить її бібліографічну цілісність, зафіксовану в автентичних каталогах XVIII ст. і дає змогу характеризувати її як нотну колекцію.

12. Аналіз нотної колекції О. К. Розумовського у співвідношенні до зібрання Розумовських (зокрема наявність дублетних примірників, котрі фізично збереглися значно гірше, що підтверджується даними мікобіотичного аналізу) свідчить про існування нотних бібліотек в інших членів родини, про що йшлося також в їхніх "музичних" біографіях, наведених у дисертації. Отже, нотні бібліотеки були і в Олексія, і в Кирила і в Андрія Розумовських.

13. Постійне зацікавлення родини Розумовських тодішнім музичним життям (серед них були меломани, аматори-музиканти, власники капел і оркестрів), дозволяє зробити висновок про традиції музичного меценатства цієї родини, що сприяли появі вітчизняних музикантів, формуванню основ професійного музичного мистецтва, особливо у сфері інструментального виконавства, закладенню основ музичної бібліографії.

14. Нотна колекція О. К. Розумовського — це високий рівень вітчизняної культури, що відповідає кращим європейським музичним традиціям. У світі збереглося близько 500 нотних бібліотек приватних осіб і менш як третина з них (близько 130) походять з XVIII ст. Каталоги приватних нотних бібліотек, складені у XVIII ст., являються унікальними (у музикознавчій літературі йдеться менш як про десяток таких каталогів). Нотниця О.К. Розумовського є свідченням високого рівня наших розмаїтих міжнародних зв'язків. Отже, нотне зібрання Розумовських, як і нотна колекція О.К. Розумовського разом з каталогами XVIII ст. — унікальна пам'ятка вітчизняної і світової музичної культури.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Геній та аматор музикант // Музика. – 1996. – № 5. – С. 22–25.
2. Таємниця симфонії синьйора Березейоло // Музика. — 1996. – №1. – С. 6–9.
3. Die Notenbibliothek der Rasumovskij-Famüie Notenausgaben und Manuskripte deutscher Komponisten (V. I. Vemadskij-ZMB der NAW der Ukraine, Kiew) // Musikgeschichte zwischen Ost- und Westeuropa, Tagungsbericht Chemnitz 1995. — Sankt Augustin : Academia Verlag, 1997. – S. 501–535.
4. Київський слід прусського монарха // Art-line. – 1997. – № 5. – С. 50–51.

5. З любов'ю до музики // Музика. – 1990. – № 6. – С. 15–17.
6. Музика в житті Андрія Розумовського // Український музичний архів : Документи і матеріали з історії української музичної культури : Вил. 2. — К.: Центрмузінформ, 1999. – С. 102– 21.
7. "Serenata" з нотної колекції Розумовських // Українсько-німецькі музичні зв'язки минулого і сьогодення : За матеріалами міжнародного симпозиуму : Зб. статей / Спілка композиторів України; Інститут німецької музики на Сході (Німеччина). — К.: Центр музінформ СКУ, 1998. — С. 111–122.
8. Астаріта Дженоаро // Мистецтво України : Енцикл. в 5 т. / Редкол.: Кудрицький А. (відп. ред.) та ін. — К.: Вид-во "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 1995. — Т. 1 : А–В. — С. 115.
9. Карел Лау — капельмейстер екс-гетьмана Кирила Розумовського // Хроніка 2000 : Український культурологічний альманах. — 1999, вип. 25 – 26 (Україна — Чехія. ЧЛ).— С. 154–162.
10. Лист Людвіга ван Бетховена до князя А. К. Розумовського // Хроніка 2000: Український культурологічний альманах. — 1999, вип. 25 — 26 (Україна — Чехія. Ч.1).— С. 163–169.
11. Чеська музика XVIII ст. з нотного зібрання Розумовських : Каталог виставки. — К.: Фіта, 1991. -24с.

Івченко Л. В. Нотна колекція О. К. Розумовського як об'єкт музичного джерелознавства.—Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 — музичне мистецтво. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, 2000.

Дисертацію присвячено джерелознавчому дослідженню нотної бібліотеки О. К. Розумовського. Об'єкт вивчення розглядається не ізольовано, а в широкому культурному і музично-історичному контексті.

Досліджується особистий внесок чотирьох представників родини Розумовських в музичну культуру XVIII — XIX ст., традиції музичного меценатства Розглянуто історію формування, спадкування та побутування нотного зібрання Розумовських, його структуру. Здійснено реконструкцію нотної колекції інструментальної музики О. К. Розумовського, що дає змогу запровадити до наукового обігу більш як 600 музичних документів. Досліджено 9 рукописних каталогів XVIII ст. з нотної бібліотеки О. К. Розумовського. Нотні каталоги розглянуто в контексті європейської музичної бібліографії. Виявлені імена вітчизняних бібліотекарів. До дисертації додається науковий опис музичних документів (694 позиції), покажчики: композиторів, інструментального складу творів, хронологічний, видавничий, топографічний.

Ключові слова: нотна колекція, музична культура, меценатство, музична бібліографія, нотні каталоги, науковий опис музичних документів.

Ивченко Л. В. Нотная коллекция А. К. Разумовского как объект музыкального источниковедения. —Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03 – музыкальное искусство. Национальная музыкальная академия Украины имени П.И. Чайковского, Киев, 2000.

Диссертация посвящена источниковедческому анализу нотной коллекции А. К. Разумовского. Объект исследования рассматривается не изолировано, а в широком культурном и музыкально-историческом контексте.

Рассматривается личный вклад в музыкальную культуру XVIII — XIX ст., традиции музыкального меценатства четырех представителей семейства Разумовских. Исследуется история формирования, наследования и бытования нотного собрания Разумовских, его структура. Осуществлена реконструкция нотной коллекции инструментальной музыки А. К. Разумовского, что дает возможность ввести в научный оборот больше 600 музыкальных документов. Исследуются 9 рукописных каталогов XVIII ст. из нотной библиотеки А. К. Разумовского. Нотные каталоги рассмотрены в контексте европейской музыкальной библиографии. Установлены имена отечественных библиотечарей. К диссертации прилагаются научные описания музыкальных документов (694 позиции), указатели: композиторов, инструментального состава произведений, хронологический, издательский, топографический.

Ключевые слова: нотное собрание, музыкальная культура, меценатство, музыкальная библиография, нотные каталоги, научное описание музыкальных документов.

Ivchenko L. V. The Musical collection of A.K. Rasumovskij served for musical source-study. – Manuscript.

Thesis for candidate's degree on art criticism in the field 17.00.03 – Musical art. – P.I.Tchaikovsky Ukrainian National Musical Academy, Kyiv, 2000.

The musical library of the Rasumovskij is rare private musical collection, which was kept up till today. The thesis is dedicated to the musical collection of A. K. Rasumovskij, which is part of the Rasumovskij's musical library and to the interpretation of its history, also to the research characteristic of structure and contents of the nine catalogues of 18th century of an instrumental collection A. Rasumovskij. The object of studying is not insulated but is with background of cultural, musical and historical process. Researching it the large attention is given to musical tastes, traditions and patron activity of the Rasumovskij and theirs representatives. The attention of musicologists is attracted by four Rasumovskij. Alexey Grigorievitch Rasumovskij (1709–1771) — singer of Court Chapel, and in 1731– 1733 — singer of Tsar's Daughter Chapel. Later he became her secret and morganatic marital partner. Musical career of Alexey was short, but his influencing on musical tastes of the Russian imperial court is well known. The native brother of Alexey, Kyril Grigorievitch Rasumovskij (1728–1803) – Ukrainian hetman (1751–1764), president of Academy of sciences of Russia (1746–1765). Kyril has received good education and was familiar with musical life of Europe. He was the owner of orchestras of wind-instruments and horn-instruments, Hetman's Chapel and theatre.

The music education of the domestic musicians implemented by foreign musicians, which were specially invited for this purpose. Andrew Kyrilovitch Rasumovskij (1752–1836) – hetman's son, is most known in the musical history, as he was personally familiar with Haydn and Mozart, Beethoven had devoted to him quartets op. 59, 5 and 6 symphonies (together with Lobkovitz). Usage of historical and musicological stuffs, the analysis of musical sources of the Rasumovskij musical library has allowed to renovate a probable structure of their personal musical libraries (in general features).

Alexey Kyrilovitch Rasumovskij (1748–1822) – the oldest son of Kyril Grigorievitch, the minister of national education (1810–1816) is the owner of a large part of the source located in Rasumovskij's collection. The collection of instrumental music is completely renovated in this thesis. It enables precisely to present repertoire, executed by his orchestra. Renovation of the A.K. Rasumovskij's musical library gives the possibility to include more than 600 music documents to the sphere of scientific researches. Nine manuscript catalogues of 18th century from his library are examined in this thesis. The musical catalogues are treated in the context of the European musical bibliography. There is appendix, which includes scientific descriptions of music documents (694 positions) some of them are not in RISM (Appendix A). It creates possibility to enlarge the bibliography of some West European composers. In this work are included such indexes as composers, instrumental cast of pieces, chronological, editorial and topographic indexes. Index of composers includes 225 names (Appendix B). Among them are such famous authors of second half of 18th century as J. Haydn (26 musical documents), J.Ch. Bach (20), L. Boccherini (25), F.-J. Gossec (9), G.Pugnani (30), C. Stamitz (33). The creativity of the 17th – beginning 18th centuries composers (among them – A. Corelli and G.F. Handel) is represented by less number of exemplars.

Music of various European schools is represented in A.K. Rasumovskij's musical library: old Viennese school, Viennese classical, Italian, first and second generation of Mannheim school, Czech, Berlin and English schools. The especial interest has creativity of the composers, whose life was connected to Russia. Among them it is necessary: G. Astaritta (there are also autographs in the library), S. George (19 musical documents), F. De Gardini (7), G. Pugnani (30), M. Stabinger and other composers. As a rule, their products stand outside of the domestic musicologists attention, and it is interesting to observe the influence on their music in the Russian and Ukrainian musical folklore. Furthermore, their activity was not limited only by composers' one, they acted also as die conductors, the musical players, they were the teachers, entrepreneurs. They created that cultural context, which promoted the development of musical professionalism in Ukraine and Russia The Rasumovskij library's importance consists in that all these editions or hand-written copies were contemporary to the composers of 18th century.

Therefore, the Rasumovskij' musical collection, as well as A.K. Rasumovskij's musical collection together with the catalogues of 18th century is a unique monument of domestic and world musical culture.

Key words: music collection, musical culture, patronage of art, musical bibliography, musical catalogue, scientific description of music documents.